

VEČJA OD VSEH

Rok Vilčnik - rokgora

PREŠERNOVO GLEDALIŠČE

19/20

VEČJA OD VSEH

Rok Vilčnik - rokgrc

Nominacija za Grumovo nagrado 2018
Enoosebna gledališka igra
Stolp Škrlovec

Premiera: 14. februarja 2020

Režiser
Alen Jelen

Igra

Dramaturginja
Marinka Poštrak

Pika, nekoč Nogavička
Vesna Slapar

Asistentka dramaturginje
Kristina Mihelj

Kostumografka
Belinda Radulović

Avtorica glasbenega izbora
Darja Hlavka Godina

Lektorica
Barbara Rogelj

Oblikovalec luči
Bojan Hudernik

Oblikovalec maske
Matej Pajntar

Tehnično osebje

Tehnični vodja
mag. Igor Berginc

Inspicent in rekviziter
Jošt Cvikl

Šepetalka
Kristina Mihelj

Lučni mojster
Bojan Hudernik

Frizer in masker
Matej Pajntar

Garderoberka
Bojana Fornazarič

Odrski tehniki
Robert Rajgelj
Boštjan Marčun
Marko Kranjc Kamberov

Vesna Slapar

"A smo lahko srečni, če pozabimo na druge ob svoji poti?"

Utemeljitev nominacije za nagrado Slavka Gruma 2018

Strokovna žirija za GRUMOVO NAGRADO 48. Tedna slovenske drame (Mateja Pezdirc Bartol, Tomaž Gubenšek, Vilma Štritof, Klavdija Zupan in Igor Žunkovič) je v obrazložitvi nominacije za besedilo VEČJA OD VSEH zapisala:

»Večja od vseh je monodrama, katere protagonistka je Pikapolonica Zmagoslava Marjetica Nogavička – torej Pika Nogavička. Ta je za razliko od legendarne otroške junakinje zgodb Astrid Lindgren, tukaj nastopa kot Pikina svetovalka z zavoda za zaposlovanje, »zrasla«. Prav odraščanje je osrednja tema drame, vključno z razočaranimi otroškimi sanjami, s telesnimi spremembami in socialnimi obveznostmi. Že v prvih stavkih izvemo, ne samo da je Pika zrasla, temveč je tudi »odrasla«: da pege prekriva s pudrom, nosi visoke pete in nogavice iste barve ter živi v garsonjeri. A besedilo ne ostane pri začetni melodramatski zasnovi, ki bi igrala na čustveno noto in na koncu ponudila solzavo zadoščanje. Izrazito emotivno zasnovani prizori so posredovani minimalistično in obenem poetično skozi kratke dialoge, ki jih poustvarja protagonistka. Pikina omemba splava, ki je podana mimogrede, je denimo popolnoma pretresljiva, vendar za čustvenim učinkom vseskozi slutimo Pikino notranjo premissljenost in obenem razburjenost, negotovost in izgubljenost, ki ne tvorijo le s hormoni napolnjenega najstništva, ampak eksistencialno bistvo sodobnega človeka. Večja od vseh nekoliko spominja na Bariccov *Novecento* in celo na *Malega princa*, ki jima ni podobna le zaradi učinkovitega prikaza drugačnosti, ampak tudi zato, ker ni namenjena otrokom, temveč odraslim. Obilica zanimivih situacij nazadnje omogoča potencialno zelo različne načine recepcije, in sicer od feministične, romantične, mladostniške do socialne in psihološke. Zato je tudi večkratno uprizarjanje ne bo izčrpalo.«

ROK VILČNIK – rokgre

Je slovenski pisatelj, pesnik, dramatik, režiser, scenarist ter dramaturg. Po izobrazbi profesor likovne pedagogike je več let deloval kot dramaturg v Mestnem gledališču Ptuj. Njegovo prvo izdano delo je pesniška zbirka *Sanje*, ki je izšla v samozaložbi leta 1994. V literarnem ustvarjanju se žanrsko ne omejuje. Pod njegovim peresom nastajajo tudi pravljice (zbirka pravljic *Vesoljne pravljice* (2003)) in trije romani (*Mali ali Kdo si je življenje zmislilo?* (2001), *Deset let razmišljanja* (2005) in *Človek s pogledom* (2016)). Izdal je tri pesniške zbirke: *Sanje* (1994), *Pogrešanke* (2004) in *Zdravilo za Ano* (2015), piše pa tudi radijske in lutkovne igre, čeravno je brez dvoma najbolj uspešen prav kot dramatik. Njegove drame so izšle v dveh knjižnih izdajah: *Ameriška trilogija: zbirka dram* (2013) in *Drame: Tarzan, Ljudski demokratični cirkus Sakešvili, Naše gledališče* (2019)

Žirija Tedna slovenske drame je leta 2000 o njem zapisala, da gre za "ta hip vodilno pero mlajše generacije slovenskih dramatikov".

Vilčnikovi dramski teksti so bili petkrat nominirani za Grumovo nagrado: leta 2001 (dramski tekst *Blok*), leta 2012 (dramski tekst *Baalram*), leta 2015 (dramski tekst *Tarzan*), leta 2017 (dramski tekst *Naše gledališče*) in leta 2018 (dramski tekst *Večja od vseh*). Je prejemnik številnih nagrad, Grumovo nagrado je prejel kar trikrat: leta 2000 za dramski tekst *To*, leta 2008 za dramski tekst *Smeti na Luni* ter leta 2016 za dramski tekst *Ljudski demokratični cirkus Sakešvili*.

Za monokomedijo *Pavlek* je prejel nagrado žlahtno kome-dijsko pero (2004), dramska uprizoritev pa je zmagala na 5. festivalu monodrame na Ptuj. Za dosežke na področju kulture je prejel Glazerjevo listino (2014). Njegove drame so redno na sporedih gledališč po Sloveniji, pa tudi v tujini (Hrvaška, BIH, Češka, Izrael, ZDA ...).

Foto: osebni arhiv Roka Vilčnika

Rok Vilčnik je tudi odličen tekstopisec in je zaslužen za nekaj najuspešnejših glasbenih projektov v zgodovini slovenske glasbe: *Simpatico*, *Pliš* in *Papir*. Besedila piše tudi za druge izvajalce, kot so Severa Gjurin, Maja Keuc, Neisha in Bilbi. Trenutno zelo uspešno sodeluje v novem glasbenem podvigu, ki se imenuje *Simpatico*.

Rok Vilčnik kot avtor sodeluje tudi pri scenarijih za TV-serije: *Naša mala klinika*, *Lepo je biti sosed*, *Trdoglavci* ter *Ena žlahtna štorija*.

Ima tri hčere. Živi in ustvarja v Mariboru.

*“Rekel je, da same neumnosti sprašujem,
ker sem pri računalništvu vprašala, kam
grejo vse tiste črke na računalniku, ko jih
zbrišem.”*

Vesna Slapar

VSI DRUGAČNI

Ko sem ob pripravah na Vilčnikovo igro *Večja od vseh* iz svojega »arhiva« izbrskala gledališki list kultne predstave PIKA (pri kateri sem imela srečo sodelovati pred dvaindvajsetimi leti v SMG), me je na naslovnici pozdravil slogan »VSI DRUGAČNI, VSI ENAKOPRAVNI«, ki nas je v tistem času na tolerantnost do drugačnih opozarjal povsod, kamor je seglo oko. Zato ni bil naključje, da smo ga dodali na naslovnico gledališkega lista, čeprav takrat nisem imela občutka, da bi bili do drugačnih nestrpni. Akcijo sem razumela bolj kot preventivo. Zdaj vidim, da je bil ta »preventivni ukrep« še kako utemeljen, da ne rečem celo vizionarski, in da bi takšno akcijo prav zdaj še kako krvavo potrebovali. Slogane zanj pa bi lahko vzeli kar iz Vilčnikove *Večje od vseh*, pa tudi iz večine njegovih dramskih tekstov, med katerimi so gotovo enodejanka *To, Smeti na luni in Ljudski demokratični cirkus Sakesvilli*, za katere je prejel tudi Grumove nagrade.

Zato me je prav v duhu *iskanja lepote v drugačnosti*, v svetu, ki sili ljudi v uniformiranost in enoumje, Vilčnikova Pika tako glasno nagovorila, saj izpostavlja v prvi vrsti kot osrednjo temo ne le drugačnost, ampak celo *drugačno drugačnost*, kot je Pikino drugačnost imenovala Aničina in Tomaževa mama. Ta drugačnost ni vezana na spol ali raso (saj Pika ni niti lezbijka niti begunka), ampak zgolj na ohranjanje »otročnosti v sebi« oziroma ohranjanje svoje unikatnosti. Toda če je Pikina drugačna drugačnost avtorice Astrid Lindgren naletela (po nekaj začetnih pomislekih) na izjemen sprejem tako pri odraslih kot seveda tudi pri otrocih in postala celo kanonična junakinja otroške literature natanko zaradi te svoje drugačnosti, potem se Vilčnikova odrasla Pika dotika tistega vprašanja, ki se ga Astrid Lindgren v svoji Piki ni dotaknila, in

se glasi: kakšna je Pika kot odrasla? Je Piki, ki se ji je zgodila ta nesreča, da je zrasla, uspelo tudi kot odrasli ohraniti svojo drugačno drugačnost, svojo neposrednost, igrivost in moč domišljije? Bodo kroglice pregelk kljub vsemu na nek prtajen način le delovale in jo obvarovale pred tem, da ne bi postala tudi sama, tako kot večina odraslih, dolgočasna in zamorjena odrasla? Predvsem pa, da se ji ne bi zgodilo to, kar se zgodi večini odraslih – da bi postala drug človek?

To vprašanje sem si v gledališkem listu davnega 1998 zastavila tudi sama in si prostodušno optimistično odgovorila, »da če pogledam okoli sebe se mi včasih zazdi, da nas je kar nekaj, ki tako kot Pika, Anica in Tomaž verjamemo v njihovo čudežno moč«. Isto vprašanje si je zastavil tudi avtor takratne priredbe PIKE Andrej Rozman Roza – Dougštumf, ko je zapisal: »Zato me zdaj, ko je mojega prestavljanja Pikinega življenja iz knjige v gledališče konec in jo poznam še nekoliko bolje, kot sem jo poznal prej, od vsega na svetu najbolj zanima, kakšna bo Pika, če bo odrasla. Bo res gusar ali pa bo mogoče nenavadno oblečena gospa, ki bo z dežnikom udarila po havbi avtomobila, če se ta ne bo ustavil pred prehodom za pešce? In sploh strah in trepet vsem, ki so bogati in močni samo zato, ker so radi bogatejši in močnejši od drugih? Res me zanima in upam, da bom nekoč izvedel tudi to.«

Natanko na to vprašanje ponuja odgovor Vilčnikova Pika, saj se ji želja, da ne bi zrasla, žal ni uresničila. Kroglice pregelk niso pomagale in Pika je zrasla, čeprav ni odrasla tako, kot to od nje zahteva svet. Pikina »napaka« je namreč v tem, da je zrasla v odraslo Piko in ne v barbiko. Zaradi te »napake« Piki v koži odraslosti res ni lahko. To, kar je bilo namreč pri

VSI DRUGAČNI, VSI ENAKOPRAVNI

Piki Astrid Lindgren zaradi njene otroške neposrednosti in igrivosti ljubko in posebno, se izkaže pri odrasli Piki neumno in naivno. Pika je namreč s stališča družbe sprejemljiva samo pogojno – kot otrok. Toda ta samosvoj otrok v odrasli Piki nima v svetu odraslih kaj iskati. Zato je svet za protiutež Pikini drugačnosti ustvaril veliko bolj všečno in družbeno prilagodljivo ikono, s katero so se prav tako identificirale generacije otrok in ki je diametralno nasprotje Piki – barbiko, ki za razliko od Pikinega gesla *»Ostati večni otrok«* zagovarja geslo *»Otroci, potrudite se in čim hitreje odrastite, saj vas že nestrpnno pričakujemo v pravljичno lepem svetu odraslih./... /«*. *»Pikin svet je, tako kot svet barbik in kenov, pravljičen. Toda če je pravljičnost v svetu barbik koncipirana kot iluzija nekega na videz neproblematičnega, celo kloniranega sveta posameznikov brez identitete, potem je pravljičnost Pikinega sveta predvsem v njegovi svobodi, ki temelji na osebnostni enkratnosti. Za razliko od serijskih barbik je Pika Nogavička v vsem, kar počne, in v tem, kakršna je, enkratna in originalna. In točno v tem je njena neizmerna moč in tudi, čeprav se sliši paradoksalno, njena vzgojna poanta, ki je malomeščanskemu svetu nevarna,«* sem zapisala takrat v gledališkem listu. V tem je tudi Pikina subverzivnost, ki je v družbi vodljivih in prilagodljivih odraslih nevarna in nezaželena.

In natanko v tej pasti, ki se mu reče *»pravljični svet odraslih«*, se znajde Vilčnikova Pika. Skozi njeno prvoosebno prostodušno izpoved, skozi trpkost in tudi humornost se nam razkriva Pikina mukotrpna pot do odraslosti, njeno boleče soočenje s svetom krute realnosti, v katerem se druga za drugo razblinjajo iluzije in v katerem so natančno zapovedana pravila in kjer za Pikino drugačnost ni tolerantnosti in prostora. Pikina

uporniška, prostodušna in nekonvencionalna narava je označena za socialno neprilagojenost, njena posebnost za družbeno nesprejemljivo drugačnost, njena domišljija za norost, njene iluzije za nezmožnost soočenja z realnostjo. Pika v tako pragmatično nastrojenem svetu, kjer uspevajo samo najbolj vodljivi, učinkoviti in ubogljivi posamezniki, preprosto ne zna in ne zmore funkcionirati. Zato je za tak svet, na prvi pogled, lahko samo luzerka.

Toda v takšnem svetu se prav *»ob soočenju z njeno igrivo spontanostjo v vsej svoji absurdnosti razkrije tudi meščanski svet pravil in konvencij. Odrasli se ob srečanjih s Piko izkažejo predvsem kot tragikomične žrtve svoje na hitro pridobljene odraslosti«*. In prav to se zgodi tudi v Vilčnikovi zgodbi. Pika nam v prvoosebni izpovedi ne razkrije le svoje boleče poti skozi svet odraslih, ampak razkrije tudi, kako boleča je lahko izguba *»otroka«* v njej in v vsakem izmed nas. Zato se Pika v trenutku največjega zloma zave, da je v želji ugajati in biti družbeno sprejemljiva izgubila sebe, ko je pristala na pravila t. i. *»odraslega sveta«* in zadušila otroško Piko v sebi. Da je prav ta *»večni otrok«* tisti, ki ji podeljuje neizmerno moč. Moč izboriti si pravico biti samosvoja, drugačna, posebna. In prav to je tista moč drugačnosti, zaradi katere je Pika še kako zelo Zmagoslav(n)a!

Marinka Poštrak

• Vsi citati so iz gledališkega lista uprizoritve Astrid Lindgren – Andrej Rozman Doukštuf PIKA v režiji Vita Tauferja; februar 1998 (Slovensko mladinsko gledališče, sezona 1997/98).

Vesna Slapar

"Največja iluzija, ki si jo odrasli ustvarimo, je ta, da smo odrasli."

INTERVJU Z ROKOM VILČNIKOM - ROKGREJEM

Ob krstni uprizoritvi besedila Večja od vseh v Prešernovem gledališču Kranj smo se pogovarjali z avtorjem besedila Rokom Vilčnikom.

Kako se lotevate pisanja? Ali radi najprej natančno načrtujete ali je vaš vstopni moment pri pisanju morda le detajl, zanimiv lik, tematika?

Redko načrtujem oziroma načrtovanje pride malo kasneje. Pomembna je ideja, včasih je lahko samo intriganten naslov. In potem lahko tudi nekaj let načrtujem, kako bom to napisal. Kar pomeni: nobenega izdelanega načrta, le misel, da to ne bi bilo slabo napisati. Največkrat pa gre za trenutni vzgib, ki se kaj hitro spremeni v materijo. Čeprav se mi zdi, zdaj ko moram razmišljati o teh stvareh, da sem imel odraslo Piko že nekaj časa v mislih oziroma v načrtu. Nered rečem »v načrtu«, ker to potem pomeni, da moraš nekaj izpeljati, idej pa je veliko in je bolje, da se »gužvajo« v mislih, kot da jih je nujno uresničiti.

Med vašimi deli se znajde kar nekaj monodram oziroma monokomedij. Zakaj? Vam je ta enoosebna izpovedna oblika pisanja posebej ljuba?

Nekako mi gre pisanje v prvoosebni maniri kar samo od sebe. Rad živim svet skozi prizmo ene osebe, ampak biti mora »prava«. Sicer pa smo vsi »pravi«. Od vsakogar, ki bi ga dovolj stresli, bi dobili dobro zgodbo. Anomalije »furajo« vsakogar od nas, razlika je samo v odstopanju v normalnosti. Seveda govorim o naši splošno sprejeti etični moralnosti, ki pa tudi najde svoje podkaste.

Taki so Pika ter Pavlek in Kleščar, vsi težijo k »normalnosti« in njihov glavni konflikt je v tem, da jih ljudje, ki živijo po načelih splošno sprejete normalnosti, ne razumejo. Po mojem pa ne bi nikomur čisto nič škodilo, če bi imel nekaj njihove. To so na nek način čudaki, ampak saj smo vsi, če bi nas dobro osvetlili. Ali pa stresli.

Se v vašem pisanju pozna vaša primarna izobrazba oziroma, če sklepam, tudi mladostniška ljubezen do likovne umetnosti?

Najbrž se. Vedno gledam to, kar pišem. Kot da prepisujem z neke posebne televizije v sebi. No, pravzaprav ekrana ni ... Zraven sem. Včasih prav zaskrbljujoče uživam v teh »kožah«.

Kot ste v enem izmed intervjujev omenili, vam pisanje o že poznanih likih omogoči, da je gledalec hitreje pripravljen na osrednjo zgodbo, saj že pozna preteklost in značilnosti oseb.

Toliko tega je že napisanega ... liki, karakterji že izdelani – zakaj ne bi uporabil nekaj že obstoječega?! Ne potrebuješ nobenega opisa, samo v svojo zgodbo ga zalepiš. Velikokrat nas kakšen dramski lik spominja na koga iz resničnega življenja ali pa na kakega literarnega junaka. Po drugi strani pa se rad poigram s temi šablonami in jih mogoče tudi preizkušam – v novem okolju, v novih situacijah.

Rada bi omenila, da imajo vaša tri nagrajena besedila nekaj skupnega. Odrasla Pika nedvoumno spozna, da kljub prilagajanju in bivanju v svetu odraslih ne sme zanemariti

vsega, kar je znala in posedovala kot otrok. Lawrence iz igre Smeti na luni najde edino upanje in edino lepoto v otroku, kar kaže na njegovo razočaranje in nezaupanje v svet, v katerem živi, kot bi bila »čistost otroške duše« edino mogoče zavetje. Toji iz besedila To pa pustite, da ostane večni otrok. Zdi se, da vam je pogled skozi otroške oči zelo pomembna perspektiva, na katero bi nas radi opozorili. Kaj je po vašem najbolj ključno v otroškem pogledu?

Nespremenjenost esence. Kljub nanosom časa in izkušenj, ki so pomembne zato, da sestri več ne vržeš avtka v glavo, če ni po tvoje, in nikoli več ne rečeš fotru, da ga boš ubil, ko boš »velki«, ker te nažene v sobo.

Pika je v svojem otroštvu pravzaprav vse tisto, kar bi si marsikdo v svojih najbolj norih sanjah želel biti, pa si ne upa. Zgodba Večja od vseh pripoveduje o tem, kako naš nori, divji, svobodni in kreativni del umestiti v družbo, prepolno konvencij, v njej zaživeti, a vendarle ohraniti svojo izvirnost. Piki nazadnje uspe. Kako se s tem soočate vi? Gotovo imate kot umetnik v sebi ta »Pikin del« zelo živ.

Ne vem, ali Pika to res uspe. Sprašujem se o vseh tistih pikah v drugih kulturah, ki so zelo ogrožajoče nastrojene proti tovrstni ali kakršnikoli drugačnosti. Do smrti se ves čas samo nekaj igračkamo. Včasih z zelo resnimi stvarmi. Tako si povzročamo veliko trpljenja. Jaz se igračkam z besedami, včasih resno, včasih malo manj resno.

Ste Piko Nogavičko radi brali že v otroških letih; kako ste jo doživljali takrat?

Piko sem zelo vzljubil, ko sem se jo lotil. To je oseba, s katero bi se družil. Je pa del kanona, ki ga sestavljata dve otroških besedili iz mojega otroštva, drugo je Ostržek.

Ki pa se na koncu prav tako pojavi v integralnem* besedilu Večja od vseh?

Tako je.

Pika Nogavička naj bi si v mladosti izmislila zgodbo o svojih starših, ki ji je pomagala preživeti. Kakšne iluzije si ustvarjamo odrasli, da bi lažje preživeli? Ali se te vlečejo že od otroštva ali si kot odrasli zgradimo nove?

Tole bom odgovoril za priročnik o samopodobi: največja iluzija, ki si jo odrasli ustvarimo, je, da smo odrasli.

Česa, mislite, bi se lahko naučili od Pike?

Zadnje čase se veliko ukvarjam z glasbo, s posebnim segmentom le-te, s petjem. A veste, da si možgani vsako melodijo natančno zapomnijo, brez napak? In če jim dopustimo, jo lahko tudi tako zapojemo, brez napak. A stalno nas kaj moti, kaj po nepotrebnem dodajamo in odvezujemo itd. Ustrašimo se ali pa hočemo preveč. Torej je fušanje naš izum. Hočem reči, da je Pika dekle, ki ne pozna fušanja. Kar njeno srce sliši, pride iz nje na dan kot popolna melodija. Naša zavest so ušesa, prisluhujemo, kaj nam pravzaprav hoče povedati srce – gotovo ne tega, da bi želeli komu kaj slabega.

Pika je neomajna optimistka, izjemno nezamerljiva in dobrodušna oseba. Tudi ko odraste. Morda ji prav vse to pomaga, da – čeprav na nenavaden način – (s)pluje skozi življenje ...

Taka je bila moja oma. Ena sama velika pika. Srečo sem imel, da je bila del mojega življenja. Eni si nič ne prizadevajo, da so takšni, drugi moramo delati za to. Nisem optimist v klasičnem pomenu besede – le kako? Nisem srečen človek, imam pa veliko sreče. Sčasoma začneš živeti s hvaležnostjo v srcu. Ne potrebuješ optimizma, samo zaupanje.

Z dramatikom se je pogovarjala Kristina Mihelj.

"Pika, tvoja drugačnost je drugačna."

* V gledališki predstavi ta del teksta ni uporabljen.

Vesna Slapar

ASTRID LINDGREN IN PIKA NOGAVIČKA

Zgodba Pike Nogavičke je bila v času svojega nastanka (leta 1944) precej sporna. Takratni čas je bil bolj naklonjen avtoritativni, vzgojni otroški literaturi. Pika Nogavička naj bi bila sprva napisana brez literarnih ambicij. Nastala je na željo Astridine hčerke, ko je ta zbolela; junakinjo je sama tudi poimenovala. Astrid Lindgren si je začela izmišljevati zgodbe o tej neskončno svobodni devetletnici s super močmi in velikim srcem, ki se ji v življenju vedno nekako posreči, kljub nenavadnim življenjskim okoliščinam.

Astrid Lindgren, otroška pisateljica švedskega rodu, je kmalu postala izjemno priljubljena. Ob izidu Pike Nogavičke so knjigo prodali v petdesetih tisočih izvodih, kasneje je bila prevedena v šestdeset jezikov. Dobro so nam poznani tudi nekateri drugi naslovi njenih uspešnic, na primer: Erazem in potepuh (po kateri je bila pri nas posneta nadaljevanka), Ronja, razbojniška hči, Brata levjesrčna. Prejela je več visokih priznanj za svoje delo: leta 1958 je bila dobitnica nagrade za mladinsko literaturo Hans Christian Andersen, po njeni smrti pa je švedska vlada razpisala nagrado za otroško literaturo Astrid Lindgren z največjim denarnim skladom. V Sloveniji imamo že trideset let Pikin festival v Velenju. Mesto obišče Pika Nogavička in s seboj prinese razne družabne in kulturne dogodke ter druge dogodivščine.

Astridina hči je prepričana, da je bil en izmed pisateljskih vzgibov matere ta, da bi njen otrok lažje razumel, kaj se dogaja okoli njega; zelo vestno je namreč pisala tudi dnevnik. Vojna, ki je v času njenega življenja divjala po svetu, se je pisateljice izjemno dotaknila. Podobno kot njena junakinja Pika je bolečine in težave prebrodila s humorjem.

»PIKA, KJE IMAŠ TISTO DRUGO, DRUGAČNO NOGAVICO?«

Življenje Pike Nogavičke so sanje marsikaterega otroka. Pikini dnevi so v otroštvu polni zanimivih dogodivščin, ima ves čas na tem svetu, saj ji ni treba hoditi v šolo. Svobodna in brez nadzora uspešno kljubuje zagatam, ko se pojavijo na njeni poti, k čemur botruje tudi njena izjemna fizična moč, saj lahko z rokami dvigne svojega konja. Pa še koga drugega, če je treba! V hiši skriva kup zlatnikov, tako da ni skrbi, da si ne bi mogla privoščiti vsega, kar potrebuje.

Rokgre je na ulicah naših mest oživil odraslo Piko. »Pika je pač zrasla – vsaka Pika zrasede.« To je – poleg računov in položnic – prineslo tudi vključevanje v družbo. Družbene konvencije so močan družben konstrukt, ki jih marsikdo sploh ne opazi, saj je tako vpet vanje, ali pa se o njih ne sprašuje. Zato svet tu in tam potrebuje kakšno Piko, ki pač ne sedi tiho in se sprizadni s samoumevnim »tako-pač-je«. Potrebuje Piko, ki zna reči svetovalki na borzi, da peče vrhunske palačinke, čeprav vemo, da je slastne palačinke ne bodo pripeljale do perspektivne zaposlitve. S tem prostodušnim odgovorom se Pikapolonica izkaže kot oseba: ne zanika se, ne cenzurira. Pred svetovalko sedi v vsej svoji polnosti, ne da bi skrivala, kaj ji v resnici zaneti iskro v očeh. Pika hoče biti več od formularjev in papirjev. Palačinke in razgaljenost njenega značaja v kombinaciji s svojstvenim videzom v prostorih zavoda za zaposlovanje in simbolično na trgu dela so kot pljuski življenja: izbruhne prek papirjev, sivih okvirjev in števil, ki določajo tako imenovano (družbeno) uspešnost.

A stopajoč naproti odraslosti se vse bolj zdi, da so palačinke, iskrive ideje in toplina med prijatelji nekaj povsem nepotrebne, celo omejujočega pri doseganju vsaj enega pomembnega cilja – pridobitvi zaposlitve in zagotovitvi zaslužka za preživetje. A nazadnje se izkaže, da nam prav iskrivost ob peki palačink in skakanju po lužah dejansko pomaga preživeti. Da je to tisto, kar lahko zaobide pritisk službenih obveznosti, se izmakne pisarni. Ob tem seveda odgovornosti pripisujemo svojo veljavo. Gre le za naš občutek usodnosti, za to, da se zbudimo iz sanj, da se bo svet ustavil, če ne bomo ves čas resni in pripravljeni na pravi odgovor, predvsem pa, da nam ni treba po vsej sili in neprestano ugajati, da bi dobili zaslužen (delovno) mesto. Temveč, da smo in moramo ostati zvesti klicu svoje notranjosti. Včasih je to klic igrivega otroka v nas, ki izbere nogavici različnih barv, ker smo se pač tistega dne prebudili živahne volje. Kajti dopustiti sproščenosti in spontanosti, da ostaneta del našega življenja tudi v odraslosti, je tisto, kar nam bo zares in dolgoročno pomagalo preživeti. Živeti z vso živostjo te besede.

Pika Nogavička pokaže zrelost in odgovornost, ki jo je pripisati odraslim, z vestno in zvesto skrbjo za svoji dve živali. Pri tem ji spodleti šele tedaj, ko ji v vrtincu vključevanja v družbo vajeti spolzijo iz rok. Tudi svojo fizično moč je izgubila z dnevom, ko je dobila menstruacijo. Kako se odpovedati otroški moči in najti moč, ki bo delovala v odraslem svetu? Nekje na poti proti odraslosti ugleda(mo) svet, zavezan konvencijam, pridejo izkušnje, ki nam vzamejo pogum, in naši poskusi so, kot bi bili zapisani neuspehu zaradi nena-klonjenega okolja, bojevitiga sveta, naših značajskih potez

ali česa drugega. Po poti proti svojemu kruhu in svoji sreči se zdi, da je okolju pravzaprav vseeno za resnično osebo v nas. Veljavo imajo produktivnost, popularnost, privlačnost ali koristi. »Oni niso želeli Pike, želeli so to privlačno mlado damo.« Takrat se v njen (in naš) pripovedni ton prikrade cinizem. Vse bolj jasno ji je, da je svet lažen, poln mask. Tudi njene iluzije so se razblinile. Kako ironično! Šele ko se mati pojavi na prizorišču Pikinega življenja, jo zares in dokončno izgubi. In z njo še zadnje sled iluzije o svojih starših, v katero se je ovila kot v sladko prejo, kar ji je pomagalo preživeti v otroštvu, omiliti bolečino samote in razložiti nerazložljivo. Cinizem nastopi, ko se iluzije razblinijo, in videti je, da v prihodnosti ni utehe. Pika je povsem zadovoljno živela pod krošnjo iluzije o mami in očku. A iluzija se mora razbliniti, če želimo odrasti. Odrasla doba je namreč čas in priložnost, da tiste zapakirane bolečine, ki smo jih v otroštvu na različne načine »pospravili« za kasneje, zdaj vendarle odvijemo in kaj naredimo z njimi. Kako uspešno jih bomo umestili v svoj svet, v svojo orbito? Najti je treba način za spopadanje s to nalogo. Cinizem odseva grenkobo. A Pika Nogavička Zmagoslava Marjetica je v svojem bistvu večja tudi od grenkobe, zrasle iz razočaranja. Odraz prave zrelosti je sposobnost, da vsako izkustvo nazadnje preobrazi v nekaj pozitivnega, in tako spet stopi po poti življenja nekoliko bolj vedro in odločno. Kar je resničen uspeh in prava modrost. Pika zato zmaguje. Ne zameri ne tistim, ki so popolnoma vpeti v sistem, tako zlit z njim, da je ne morejo zares razumeti (na primer njena svetovalka na borzi), in tudi ne tistim, ki so jo prizadeli: Helgi, Tomaževi mami. Obe celo vzljubi, v Helgi prepozna krhko vsebino, njeno mehko bistvo: v njenih odraslih očeh ugleda punčko.

"Iz katerega predela srca moraš črpati navdih, kaj storiti, če ti ga zmanjka? – Zaljubiš se."

Pika zmaguje na polju sveta, kakršen je. Zaradi njenega zaupanja ji lahko Življenje samo ponudi roko. Življenje, ki je večje od neke trenutne družbene ureditve, situacije, nepridipravov. Življenje ji na pot pripelje Boba, ki jo končno razume in občuduje njen slog, ter cirkus – prostor, kjer se bo lahko izražala bolj sebi domače.

Rokgre v monodrami pokaže, kako nas okolje in družba stiskata v kot, da svoja življenja iz prostranih večnadstropnih vil s parkom preselimo v ozka podnajemniška stanovanja. Tudi v simboličnem smislu. Pika Nogavička v svet vstopa prostodušno in tako trči ob konvencije ter razgali njihovo samoumevnost. Odrasla Pika v monodrami spet išče tisto malo Piko, ki se ji nekje na poti zazdi, da mora povsem umreti, da bi odrasla Pika lahko preživela. Postavljajo se vprašanja, ki se zastavljajo tudi vsem nam, marjeticam, tomažem, anicam ... Kako lahko malo Piko povabi(mo) v svoje odraslo življenje? Kje bo našla svoj prostor in način, da zaživi ob odrasli Piki? Če želimo to doseči, potrebujemo več poguma kot konformnosti. Pika spozna, da ne sme zavreči vsega, kar je posedovala kot otrok. Najti je treba način, kako sobivati in bivati v družbi. No, seveda, Pika ne bo več fotokopirala denarja, bo pa še vedno skakala po lužah, in to veselo!

»IMAŠ NOGAVICE ISTE BARVE?!«

Življenjske zgodbe posameznika so zelo različne. Vsak od nas v otroštvu ali kasneje naleti na kamne spotike. Današnja družba ni ladja z dobrodušnimi sopotniki, ki bi nas

mehko zibala do smrti. Marsikdaj nas življenjske situacije ne sprejmejo z dobrodošlico. Bi bilo pa opogumljajoče, da bi na to pot vstopali vsaj malo pripravljeni. Nam bo matematika pomagala preživeti? Brez dvoma je neizogiben delček mozaika v našem izobraževanju. Tako kot vsi klasični predmeti. Ključno pa je, da znamo znanje povezovati in ga dobro uporabiti. Za to so potrebni elastični, svobodni možgani in prebujen duh.

Ob klasičnih šolskih predmetih bi bilo na naši poti življenja zelo koristno tudi drugačno zanje, tako, ki vključuje samospoznavanje in zavedanje odnosov z drugimi, in sicer na praktični, izkustveni ravni, ne samo teoretično v enem razredu srednje šole pri predmetu Psihologija. Tega se namreč ne moreš naučiti iz učbenika v enem letniku ali celo semestru. Pridobivanje takšnega znanja zahteva redno preizkušanje na poligonu življenja, v tekočih situacijah in sprotno nadgrajevanje. Ta(k) proces lahko vodi le tisti, ki tudi sam živi, preizkuša in pri sebi prakticira samospoznavanje. V Sloveniji je leta 2016 nostrificiran šolski učni program po principih vzgoje za življenje, ki temelji na celostnem pristopu k izobraževanju; med predmeti se že od prvega razreda dalje pojavita Osebni razvoj in Razumevanje ljudi in sodelovanje. Delavci v knjižnicah in nekateri drugi zunanji sodelavci komentirajo skupine otrok iz osnovne šole Lila kot tiste, ki nadobudno postavljajo vprašanja in sodelujejo z bistrimi komentarji, zdijo se jim zvedavi in živahni, a spoštljivi. Zveni kot šola, ki neti iskro vedoželjnosti. V čem je skrivnost? Pristop k poučevanju je zasnovan na poznavanju štirih orodij zrelosti: telo, um, volja, čustva. Ob predpostavki, da ima vsak otrok in vsak človek eno najbolj izrazito orodje, prek

katerega najlažje sprejema znanje, skušajo pouk oblikovati tako, da je vsakič eno izmed teh v ospredju. Klasični šolski sistem pa se najbolj posveča umu. Skoraj trideset let je v našem prostoru prisotna tudi waldorfska pedagogika, ki je naklonjena tudi razvijanju veščin, kot so ročne spretnosti ter gledališke in glasbene dejavnosti – na drugačen način kot v ustaljenem izobraževalnem sistemu.

Morda se lahko na ta način ter v takih ustanovah najde posluš za unikatnost in izjemnost vsakega posameznika.

KAKŠNA DOGODIVŠČINA TE ČAKA DANES, PIKA?

Nekateri so v poplavi aktualnega dogajanja začeli Greto Thunberg, mlado podnebno aktivistko, primerjati s Piko Nogavičko. Pojavili so se grafiti, med njimi eden v modri barvi, z Gretinim obrazom pod frizuro Pike Nogavičke in nekakšnim fickom na rami. Tisti, ki so zasledili posnetek grafita, so lahko opazili, da deluje prav strašljivo. Obraz je mrk, švedsko dekle se bojuje z neprikritim gnevom in jezo, to potrjuje tudi napis ob ilustraciji obraza. To je v nasprotju z značajem Pike Nogavičke, ki k vsaki težavi pristopi z iznajdljivo dobrovoljnostjo. Pika je utelešenje svobode, poguma in dobrosrčnosti. Mnogokrat se postavi na stran pravice in se zanjo bori. V njenih potezah ni sledi obtoževanja, kritiziranja in agresije, a kar prepozna kot krivično ali nesmiselno, razgalja brez zadržkov.

Veliko pik je med nami, pa niso le ženskega spola. Veliko pik je odraslo, veliko jih še bo. Stvar je le v tem, da morda ob nas ni pisatelja, ki bi iz našega življenja izluščil zgodbo.

Povezal naključja v pomene, naredil nekaj dramaturških rezov in časovnih preskokov. Tudi to je smisel literarnih, filmskih in gledaliških del, ki se naj jasneje izrazi prav pri monodramah – ozaveščanje, da vsak ima svojo zgodbo. Pod plastmi vsakdanjih opravil, pod plastmi rutin in obletnic ... je rdeča nit tvoje lastne zgodbe.

Kristina Mihelj

Vesna Slapar

Vesna Slapar

Vesna Slapar

"Pika bom. Vedno."

Vesna Slapar

Vesna Slapar

ALEN JELEN

Je gledališki in radijski režiser, dramaturg in novinar. Zaposlen je v Uredništvu igranega programa Radia Slovenija, umetniško vodi ŠKUC gledališče in je tajnik Združenja dramatikov Slovenije. Za svoje delo je 2011 prejel *bršljanov venec ZDUS* in posebno nagrado na festivalu v Isfahanu v Iranu. V Prešernovem gledališču je ustvaril nekaj nepozabnih predstav: *Proti severnemu vetru* in nadaljevanje *Vsarih sedem valov* po besedilih Daniela Glattauerja, *Dvom* Johna P. Shanleyja in *Hildo Marie* NDiaye; slednjo je režiral tudi na Radiu Slovenija, za kar je na festivalu v Veliki Britaniji prejel prvo nagrado za režijo. Nazadnje je leta 2016 v našem gledališču režiral pretresljivo predstavo *Helverjeva noč* Ingmarja Villqista, ki je prejela *nagrado občinstva* na 18. mednarodnem gledališkem festivalu Zlati lev v Umagu. V zadnjem času je režiral tudi odmevno uprizoritev *Rožnati trikotnik* (Bent) Martina Shermana v Cankarjevem domu (v koprodukciji s ŠKUC gledališčem), Cocteaujeve *Strašne starše* v MGL in dramo *Na valovih* Saše Pavček v SSG Trst.

Na desni strani režiser Alen Jelen kot Pika Nogavička
Foto: Osebni arhiv Alena Jelena

Vesna Slapar

**Javni zavod
PREŠERNOVO
GLEDALIŠČE
KRANJ**

Glavni trg 6
4000 Kranj

Telefon

+386 (0)4 280 49 00

E-pošta

pgk@pgk.si

www.pgk.si

pgk.kupikarto.si

Blagajna

+386 (0)4 20 10 200

blagajna@pgk.si

Blagajna je odprta od ponedeljka do petka od 10.00 do 12.00, v obdobju sobotnih matinej tudi ob sobotah od 9.00 do 10.30, ter uro pred pričetkom predstav.

Direktorica

Mirjam Drnovšček

+386 (0)4 280 49 12

mirjam.drnovscek@pgk.si

**Dramaturginja in vodja
umetniškega oddelka**

Marinka Postrak

+386 (0)4 280 49 16

marinka.postrak@pgk.si

**Marketing in odnosi
z javnostmi**

Eva Belčič

+386 (0)4 280 49 18

info@pgk.si

**Koordinatorica
programa in
organizatorica
kulturnih prireditev**

Nataša Jereb

+386 (0)4 280 49 13

organizacija@pgk.si

Računovodkinja

Anja Pohlin

+386 (0)4 280 49 15

anja.pohlin@pgk.si

Tehnični vodja

mag. Igor Berginc

+386 (0)4 280 49 30

igor.berginc@pgk.si

Poslovna sekretarka

Gaja Kryštufek Gostiša

+386 (0)4 280 49 00

pgk@pgk.si

Blagajničarka

Katja Bavdež

+386 (0)4 20 10 200

blagajna@pgk.si

**Oblikovalec maske
in frizer**

Matej Pajntar

Garderoberka

Bojana Fornazarič

Inspicienta

Ciril Roblek

Jošt Cvikl

Šepetalka

Judita Polak

Lučni mojster

Nejc Plevnik

Tonski mojster

Tim Kosi

Oskrbnik

Boštjan Marčun

Mizarja in odrska tehnika

Robert Rajgelj

Marko Kranjc Kamberov

Čistilka

Bojana Bajželj

Igralski ansambel

Vesna Jevnikar

Peter Musevski

Vesna Pernarčič

Darja Reichman

Miha Rodman

Blaž Setnikar

Vesna Slapar

Aljoša Ternovšek

Borut Veselko

Svet zavoda

mag. Drago Štefe

(predsednik)

mag. Igor Berginc

Joško Koporec

Alenka Primožič

Peter Šalamon

Strokovni svet

Barbara Rogelj

(predsednica)

Alenka Bole Vrabec

Vesna Jevnikar

Borut Veselko

Jani Virk

PREŠERNOVO GLEDALIŠČE

Delovanje Prešernovega gledališča Kranj financirata:

MESTNA OBČINA
KRANJ

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA KULTURO

Hotel Creina
MESTNIHOTEL

KRANJ

KONTROLA
ZRAČNEGA
PROMETA
SLOVENIJE

triglav

biša
LAYER

RADIO
KRANJ
97.3

Gorenjski megasrček

TAM TAM

PANORAMA
STARA POŠTA

Gorenjski Glas

KONČNO
2025

Radio Sora

SIGLEDAL.
ORG

PREŠERNOVO GLEDALIŠČE

Gledališki list

Prešernovo gledališče Kranj

Sezona 2019/20, uprizoritev 4

Za izdajatelja: Mirjam Drnovšček

Urednica: Marinka Poštrak

To številko uredili: Marinka Poštrak in Kristina Mihelj

Lektorirala: Barbara Rogelj

Fotografije: Nada Žgank

Oblikovanje: Tina Dobrajc in Mito Gegič

Tisk: Tiskarna Oman

Naklada: 900 izvodov

Kranj, Slovenija, februar 2020